

Хмельницький Назар Романович
студент гр. ПОФГзм-11, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д. е. н., професор Кізіма Т. О.

ВПЛИВ ЛОМБАРДІВ НА ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОЇ ПОВЕДІНКИ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах вагомою фінансовою інституцією, яка активно надає кредитні послуги населенню, стають ломбарди. Надаючи послуги з короткострокового кредитування фізичних осіб, ці установи задовольняють потреби певних прошарків населення у позикових ресурсах, підтримують рівень їхнього життя, зменшують соціальну напругу в країні та забезпечують платоспроможний попит населення на товари і послуги. Тож ломбарди цілком справедливо можна вважати сучасною кредитною установою, послугами якої щорічно користується понад п'ять мільйонів людей у всьому світі [2, с. 901].

У контексті нашого дослідження важливо акцентувати, що в умовах нинішньої фінансово-економічної кризи більшість суб'єктів фінансового ринку в Україні скорочує свою діяльність, у тому числі і кредитну. Ломбарди ж, навпаки, активно нарощують свою присутність на цьому ринку, використовуючи власні конкурентні переваги. А оскільки нині вплив ломбардів на формування кредитної поведінки українців поступово зростає, то це вимагає активного дослідження тенденцій їх функціонування та розвитку в сучасних вітчизняних реаліях.

Насамперед зазначимо, що характерною особливістю ломбардних кредитів є обов'язкова наявність застави, що надається ломбарду, якою в основному є ювелірні вироби та побутова техніка. Причому вартість застави за кредитом має перевищувати розмір наданого клієнту кредиту.

Варто наголосити, що ломбарди забезпечують свою доволі високу прибутковість передусім завдяки встановленню високих відсотків за користування кредитом (скажімо, середньозважена річна процентна ставка цих інституцій у 2019 році становила 215,2%) (рис. 1) [1].

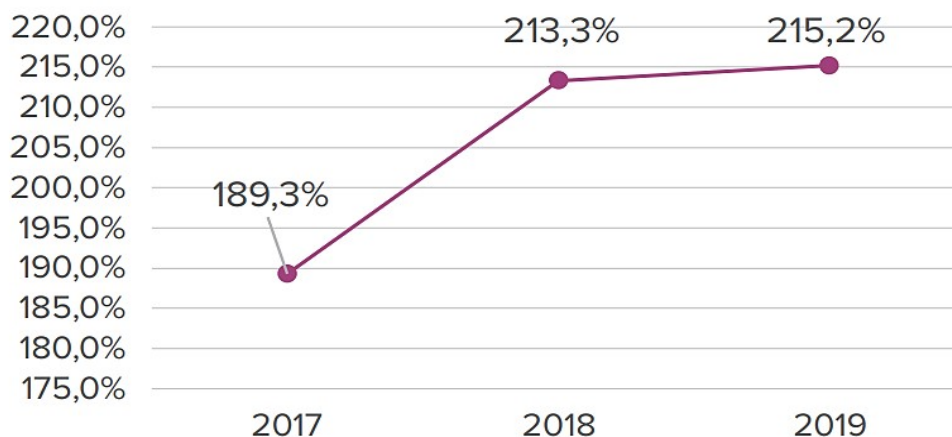

Рис. 1. Динаміка середньозваженої річної процентної ставки ломбардів в Україні у 2017-2019 роках [1]

Також ломбарди заробляють на високих штрафних санкціях за порушення умов кредитного договору та доходах від реалізації заставного майна.

Як свідчать дані рис. 2, упродовж 2019 року ломбардами України було видано кредитів населенню на суму 18,2 млрд грн, що на 11% більше показника 2018 року. Це було зумовлено насамперед зростанням попиту на короткострокові кредитні ресурси і недоступністю кредитів з інших джерел для людей із незначними доходами.

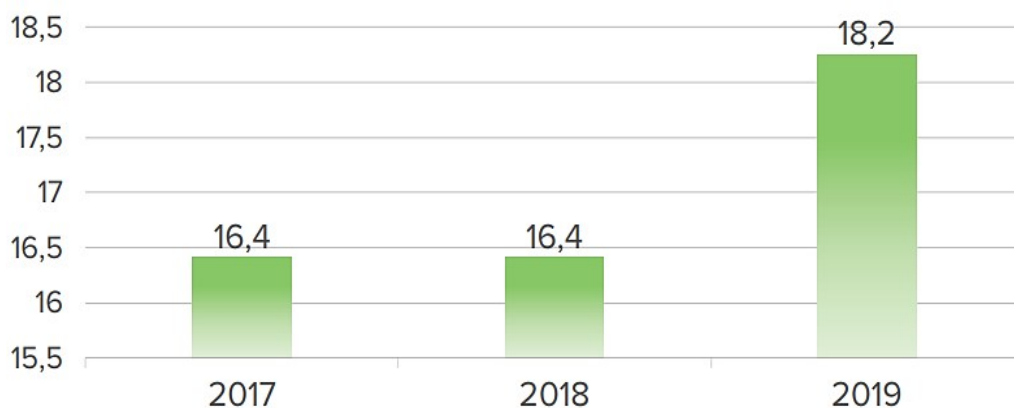

Рис. 2. Динаміка обсягів виданих ломбардами України кредитів у 2017-2019 роках, млрд. грн. [1]

Водночас слід акцентувати, що кількість ломбардів в Україні поступово зменшується. Так, станом на кінець 2019 року в Україні діяли 324 ломбарди, на кінець 2018 року — 359 ломбардів [1].

Найбільш поширеною заставою традиційно були ювелірні вироби (76,9% від усіх наданих кредитів) внаслідок їх високої ліквідності. На другому місці — побутова техніка (22,5%), і 0,6% становлять автомобілі та нерухомість (рис. 3).

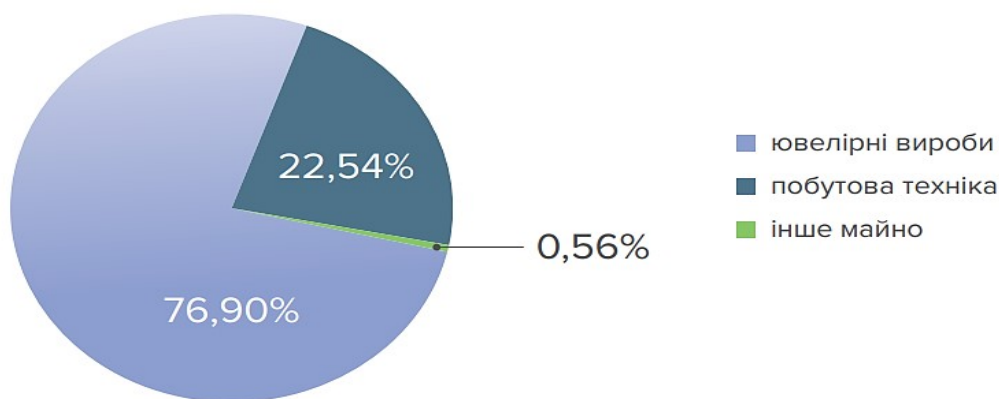

Рис. 3. Структура наданих ломбардами України кредитів за видами застави у 2019 році [1]

Упродовж 2019 року ломбардами було укладено 11 766 700 кредитних договорів, причому середній розмір кредиту становив всього лише 1 545 грн. [1], що свідчить про те, що досліджуваний ринок характеризувався інтенсивним оборотом коштів, адже кредити невеликого обсягу часто надаються і

повертаються протягом року. Частка кредитів, погашених коштами, отриманими від реалізації заставного майна, становить 10-14% від загального обсягу погашених кредитів (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка обсягів наданих ломбардами України кредитів за видами погашення у 2019 році, млрд. грн. [1]

Проте варто наголосити, що у діяльності вітчизняних ломбардів існує і низка проблем. Зокрема, трапляються випадки, коли окремі ломбарди не подають об'єктивної інформації щодо реального розміру процентів за наданим кредитом; нерідко кредитні договори і договори застави містять складні для розуміння клієнта умови; ломбарди часто посилаються на різного роду внутрішні положення своєї установи (правила, що регламентують надання послуг саме цією установою). Відтак вважаємо, що у зазначеному контексті значно актуалізуються питання підвищення рівня фінансової грамотності українців, особливо незаможних прошарків, «адже громадяни, які володіють азами фінансової грамотності, можуть самостійно аналізувати основні тенденції економічного життя країни і відповідно до обставин моделювати стратегії своєї фінансової поведінки, обираючи найефективніші та найоптимальніші з них» [4, с. 17]. Крім того, «протиріччя між обмеженістю фінансових ресурсів та практично необмеженими потребами членів таких господарств часто провокує ситуацію, коли члени домогосподарства, не володіючи достатнім рівнем фінансової грамотності і фінансової освіченості, вдаються до необґрунтованих (часто – імпульсивних) запозичень, формуючи величезні борги домогосподарства перед інституціями фінансового сектору» [4, с. 17-18].

Також у ломбардах нерідко трапляються випадки застави викраденого майна, оскільки ломбарди зазвичай не вимагають підтвердження права власності на заставне майно, яке (у випадку його розшуку правоохоронцями) повертається власнику. До того ж, неналежна перевірка ломбардами походження заставного майна потенційно може спонукати шахраїв до здавання саме краденого майна до ломбарду.

Відтак переконані, що одним із пріоритетних завдань Національного банку України (який з липня 2020 року є регулятором щодо цих кредитних інституцій) має стати захист прав громадян, які користуються послугами ломбардів (адже діяльність ломбардів орієнтована в основному на осіб із

невеликими доходами, які прагнуть задовольняти свої базові потреби насамперед у кризових ситуаціях) із одночасним збереженням балансу прав і обов'язків цих фінансових інституцій та споживачів їхніх послуг, як це має місце у світовій практиці. Проте слід акцентувати, що, безумовно, «інфраструктура фінансового ринку України має розбудовуватися за міжнародними стандартами, однак з обов'язковим урахуванням специфіки нашої країни» [3, с. 68].

Насамкінець зазначимо, що в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки ломбарди продовжують залишатися одним із найбільш консервативних, проте водночас і найбільш стабільних фінансових інститутів для громадян, зорієнтованих на видачу дрібних і короткострокових кредитів.

Список використаних джерел:

1. Діденко С. Робота ломбардів в Україні змінюється: нові правила НБУ. URL: <https://ua.news/ua/rabota-lombardov-v-ukrayne-menyuetsya-novye-pravyla-nbu/>.
2. Ісхакова О. М., Махова Н. І., Шаповал І. С. Розвиток ломбардів в Україні. *Молодий вчений*. 2017. №10 (50). С. 901-905.
3. Кізима Т. О., Луцишин О. О. Аналітичний огляд інфраструктури фінансового ринку України: інституційний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка*. 2016. Вип. 2. С. 62-68. URL: [http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/14566/1/Стаття Кізима Т.О.%2с Луцишин О.О..pdf](http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/14566/1/Стаття%20Кізима%20Т.О.%20Луцишин%20О.О..pdf).
4. Юрій С. І., Кізима Т. О. Фінансова грамотність населення в діалектиці сучасних освітніх тенденцій. *Фінанси України*. 2012. № 2. С. 16-25. URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_12_02_016_uk.pdf.